

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์ เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีไทย
3. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
6. นโยบายด้านเศรษฐกิจ สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ และจังหวัดกาญจนบุรี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ความสำคัญ และประเภทของการท่องเที่ยว จากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

แมคอินทอชและโกลด์เนอร์ (McIntosh & Goeldner, 1986: 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ผลของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลและชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน เป็นการดึงดูดใจและต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO, 2010) ระบุว่า การท่องเที่ยวหมายถึง กิจกรรมการเดินทางของผู้คนจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว และต้องเดินทางด้วยความสมัครใจ อีกทั้งต้องไม่ใช้การประกอบอาชีพ ณ จุดหมายปลายทางที่เดินทางไป ซึ่งเป็นเงื่อนไขสากล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544: 68) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวนของการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ แต่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้

สุวัฒน์ จูธารกรณ์ และจริญญา เจริญสุขใส (2545: 72) ระบุว่า การท่องเที่ยวหมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของการเดินทางของบุคคล จากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง (นักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยือน) ธุรกิจในการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภาครัฐบาลที่ดูแลการท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548: 47) นิยามว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การที่ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมเยือนยังสถานที่หนึ่ง เพื่อการเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติและเพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และอาจหมายรวมถึง การที่บุคคลเดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการเมือง การประชุมธุรกิจ หรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยด้วย

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2549: 19) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยปกติหรือถิ่นที่พำนักถาวรไปยังที่อื่นด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางชั่วคราว โดยใช้เวลานาน ๓ สถานที่นั้น ๆ ช่วงระยะเวลาหนึ่งตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550: 11) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นการชั่วคราว เป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้เดินทางโดยไม่คำนึงถึงระยะทางจะใกล้หรือไกล จะเป็นการเดินทางระยะสั้นหรือระยะยาว และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม แต่การเดินทางต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน ณ สถานที่นั้น และต้องไม่มีเรื่องการประกอบอาชีพหรือรายได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเดินทางนั้น ๆ

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หรือการเดินทางไปยังสถานที่หลายแห่งด้วยความสมัครใจ เป็นการเดินทางไปเพียงชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มิใช่การเดินทางไปเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544: 68, 77) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและด้านลบ การที่ผู้คนเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ โดยในทุกขั้นตอนหรือกระบวนการการเดินทางของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงวัยย่อมต้องมีการใช้จ่ายเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายก่อนการเดินทาง ซึ่งต้องมีการเตรียมอุปกรณ์หรือสัมภาระในการเดินทาง หรือค่าใช้จ่ายในระหว่างเดินทาง หรือแม้กระทั่งค่าใช้จ่ายภายหลังการเดินทาง กระบวนการของกิจกรรมดังกล่าวทำให้ธุรกิจที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้ง

ธุรกิจที่ได้รับผลโดยตรงจากนักท่องเที่ยวและธุรกิจที่ได้รับผลโดยอ้อม เช่น ธุรกิจที่พักแรม เป็นธุรกิจที่ได้รับผลโดยตรงจากนักท่องเที่ยว ในขณะที่ธุรกิจที่พักแรมต้องอาศัยบริษัทก่อสร้างในการสร้างที่พักแรมและบริษัทก่อสร้างต้องซื้ออุปกรณ์การก่อสร้างจากร้านจำหน่ายอุปกรณ์ก่อสร้าง และต้องใช้แรงงาน สถาปนิก และวิศวกรในการก่อสร้าง ดังนั้น ทั้งบริษัทก่อสร้างและร้านจำหน่ายอุปกรณ์ต่าง ๆ แรงงาน สถาปนิก วิศวกร ที่มีส่วนในการก่อสร้างที่พักแรม แม้จะไม่ได้ติดต่อธุรกิจกับนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ก็ได้รับผลพวงจากการท่องเที่ยวที่สร้างงานและสร้างรายได้ให้ในทางอ้อม

รชพร จันทรสว่าง (2546: 16-18) ระบุว่า การท่องเที่ยวถูกพัฒนาให้กลายเป็นธุรกิจและขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามลำดับ ความสำคัญของการท่องเที่ยวส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยในด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศและการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาค รวมถึงการจ้างงานในด้านการบริการการท่องเที่ยว ในด้านสังคมการท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น ทำให้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างของคนแต่ละท้องถิ่น

จึงพอจะกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งต่อเศรษฐกิจ การจ้างงาน การให้บริการทั้งด้านสินค้าและบริการ ทั้งยังมีความสำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของแต่ละชุมชนและท้องถิ่น

3. ประเภทของการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้กำหนดประเภทของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

มิลล์ (Mill, 1990: 19) กล่าวว่า ในการประชุมที่จัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ได้มีการแบ่งชนิดหรือประเภทของการท่องเที่ยวไว้ 10 ประเภท ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง 2) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน 3) การท่องเที่ยวในวันหยุด 4) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา 5) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ 6) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา 7) การท่องเที่ยวทางศาสนา 8) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ 9) การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมมิตรและญาติ 10) การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร

วรรณ วทวณิช (2546:17) แบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ

2. การท่องเที่ยวต่างประเทศ (International Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างไปจากประเทศของตน และต้องผ่านกระบวนการระหว่างประเทศหลายอย่าง เช่น ศุลกากร ด่านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2546: 15-20) แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวลักษณะนี้จะพิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เพื่อการศึกษา เพื่อการศึกษา หรือเพื่อสุขภาพ

2. การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล เป็นการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะย่อย ดังนี้

- 2.1 การท่องเที่ยวภายในประเทศ
- 2.2 การท่องเที่ยวต่างประเทศ
- 2.3 การท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัวและ
- 2.4 การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ

3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยวภายในประเทศ การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวระยะไกล การท่องเที่ยวระยะใกล้ ซึ่งการท่องเที่ยวดังกล่าวมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น การเยี่ยมญาติมิตร การประชุม การกีฬาหรือศึกษาดูงาน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 15-18) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. การท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 รูปแบบคือ

- 1.1 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism)
- 1.2 การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal Tourism)

2. การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 3 รูปแบบคือ

- 2.1 การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Leisure Tourism)
 - 2.2 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism)
 - 2.3 การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism)
3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทาง สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ
- 3.1 การท่องเที่ยวแบบกลุ่มเหมาจ่าย (Group Inclusive Tourism: GIT)
 - 3.2 การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Foreign Individual Tourism: FIT)

4. การท่องเที่ยวตามการตลาด สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบย่อยคือ

- 4.1 การท่องเที่ยวตลาดหรูหร่า (Elite Market Tourism)
- 4.2 การท่องเที่ยวตลาดมวลชน (Mass Market Tourism)

5. การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 รูปแบบคือ

5.1 การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional tourism)

5.2 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบ่งออกเป็นหลายประเภท และประเภทของการท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ การท่องเที่ยวภายในประเทศและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย และแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีไทย และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของการท่องเที่ยววิถีไทย

การท่องเที่ยววิถีไทย หมายถึง การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นไทย (Thainess) และวัฒนธรรมไทย (Thai Culture) การท่องเที่ยววิถีไทย จึงมีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ภาษา และการแต่งกายของคนในชาติ ซึ่งมีการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

2. แนวคิดของการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย

สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดให้ พ.ศ. 2558 เป็นปีของการท่องเที่ยววิถีไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้กำหนดแคมเปญให้ปี 2558 เป็น "ปีท่องเที่ยววิถีไทย" (2015 DISCOVER THAINESS) เพื่อ สร้างการรับรู้ถึงภาพลักษณ์ด้านบวกจากความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความรัก ความสามัคคีความปลอดภัยและ มิตรไมตรีของคนไทย โดยเฉพาะความสุข ความรื่นเริง ความเป็นอยู่แบบไทยที่พบเห็นได้ทุกถิ่นทั่วไทยที่เชื่อมโยงความรู้สึกของนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงวิถีไทย (Thainess) อันจะเป็น การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนควบคู่กับการกระตุ้นให้เกิด บรรยากาศการเดินทางท่องเที่ยวที่สนุกสนานและเบิกบานใจ รวมถึงการเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ ของชาวต่างชาติที่นักท่องเที่ยวกลุ่มเดินทางซ้ำ (Re-Visit) ที่รู้จักประเทศไทย ดีอยู่แล้วและกลุ่มที่ไม่เคยรู้จักประเทศไทย (First Visit) ได้เข้ามาเรียนรู้สัมผัสเอกลักษณ์วิถีความเป็นอยู่แบบไทยผ่านสินค้า และบริการทางการท่องเที่ยวที่ทั้งคุณค่าและมูลค่า โดย จัดหมวดหมู่ต่างๆ และโทสนีที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก ประกอบด้วย

Feel Energetic ใช้สีแดง นำเสนอการท่องเที่ยว กีฬาถึงผจญภัย วิถีชีวิตยามค่ำคืน

Feel Fun ใช้สีส้ม นำเสนอความสนุกแบบไทย ๆ ที่แฝงตัว อยู่ทุกซอกมุม (Thai Sanook; Festivals, Street Food)

Feel Creative ใช้สีเหลือง นำเสนอการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ความเป็นไทยและศิลปะ (Thai Experience)

Feel Harmonious ใช้สีเขียว นำเสนอแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน วิถีชีวิต (Thai Way of Life)
 Feel Sophisticated ใช้สีฟ้า นำเสนอประวัติศาสตร์ ประเพณีภูมิปัญญา ได้แก่ นวดไทย สมุนไพรไทย
 อาหารไทย ผ้าไทย พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตร (Thai Wisdom)

Feel Prestigious ใช้สีม่วง นำเสนอแหล่งท่องเที่ยว โครงการพระราชดำริศิลปาชีพ มรดกของ
 แผ่นดินในด้าน องค์ความรู้ที่ทำให้คนไทยดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย (Thai Treasures)

Feel Peace of Mind ใช้สีขาว นำเสนอแหล่งท่องเที่ยว มุมสงบ ธรรมชาติศาสนา (Thai
 Hidden Beauty)

ททท. พร้อมทั้งผู้เกี่ยวข้องในภาครัฐและธุรกิจบริการ ทุกภาคส่วน ต่างภาคภูมิใจและพร้อมใจที่
 จะร่วมกันสร้างความประทับใจและประสบการณ์ที่น่าจดจำแก่ผู้มาเยือนอย่าง ต่อเนื่อง

3. ความหมายของและทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มุ่งศึกษา
 หาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้
 ความรู้และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม โบราณสถาน ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
 (ชูเกียรติ นพเกตุ, 2542; วรรณา วงษ์วานิช, 2546; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 283) เป็นการท่องเที่ยว
 เพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและ
 วรรณกรรม นาฏศิลป์และดนตรี งานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็น
 แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน (ราณี อธิชัยกุล, 2546: 83)

โฮเวลล์ (Howell, 1989) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง การ
 ที่ผู้คนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็เพื่อที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง โดย
 นักท่องเที่ยวเห็นว่าท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถ
 เพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล เป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดใจ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: 1997) ให้ความหมายของการ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การ
 เดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้า
 เยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น
 ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: 2003) กล่าวถึงทิศทางของการ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21 ใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก
 (Agenda 21) เป็นกรอบในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงหลักการ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตที่ความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน
 ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะมีได้

2. ความตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. การเชื่อมโยงประสานความจำเป็นต่อการพัฒนาทางเลือกของชุมชน และกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ในขณะที่ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Resources) มากเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552: 8) อีกทั้งนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านการท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ ของไทยทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาด้านการท่องเที่ยว แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555-2559 และนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (2555-2559) ล้วนให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรัฐบาลในปัจจุบันที่จัดให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 1 ใน 15 สาขาย่อยของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยในอนาคตได้เป็นอย่างดี ประกอบกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ เน้นความสุขในสุนทรียศาสตร์จากการเดินทางมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มจะได้รับความนิยมมากในอนาคตและเป็นจุดขายสำคัญของประเทศไทย

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2550) ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และสัมผัสกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจคือ

1. หลักฐานและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน
2. ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง
3. สถาปัตยกรรมดั้งเดิมในท้องถิ่น
4. งานศิลปหัตถกรรม เช่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา งานถักทอผ้า และการแกะสลัก

เป็นต้น

5. ดนตรี การแสดง การละเล่น และกิจกรรมในท้องถิ่น
6. ภาษาและวรรณกรรม นิทาน ตำนาน เพลงพื้นบ้าน
7. การดำเนินชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การบริโภค การประกอบอาชีพ เช่น

เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ปศุสัตว์ การประมง เป็นต้น

8. ชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิต เช่น การบวชนาค ตักบาตร แห่เทียนพรรษา พิธีบุญบั้งไฟ งานสงกรานต์ และงานลอยกระทง เป็นต้น

9. ภูมิปัญญาเฉพาะถิ่นที่โดดเด่น เช่น การรักษาโรคด้วยกายภาพบำบัดโดยการบีบ นวด อบ ประคบ และนวดบำบัดด้วยสมุนไพร หรือการทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

4. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 286-288) กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไว้ 4 ประการดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

5. ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น นำไปสู่ลักษณะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลัก

ที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้ นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

6. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 288-290) ระบุว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญมี 6 ด้านตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ

- 1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- 1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
- 1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซาก

ปรักหักพัง

- 1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
- 1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
- 1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
- 1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- 1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทาน

1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ

1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เบเคอร์ (Baker, 2001 อ้างถึงในธงชัย สมบูรณ์ 2549: 47) และราชบัณฑิตยสถาน (2550) ให้ความหมายของอัตลักษณ์ (Identity) ไว้ว่า หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้

นัทธนัย ประสานนาม (2552) ให้ความหมายของอัตลักษณ์ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า ตนเองคือใคร ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น ทำให้บอกได้ว่าตนเองมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) ระบุว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ ตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (Social Construct) ที่มีรูปแบบเป็นวงจรวัฒนธรรม (Circuit of Culture) ดังนั้น อัตลักษณ์จึงมีกระบวนการถูกผลิต

(Produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุมจัดการ (Regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น ทั้งยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ (creating meanings) ผ่านระบบของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่มนุษย์เลือกใช้ หรือนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของตน

นักวิชาการ เช่น กาญจนา แก้วเทพ (2544 อ้างถึงในธงชัย สมบูรณ์ 2549: 47) กล่าวถึงตัวแปรสำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไว้ว่า ประกอบด้วย 1) โลกทัศน์ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของเป้าหมายชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งรอบ ๆ ตัว 2) แบบแผนของบรรทัดฐานเป็นแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มสังคม 3) รูปแบบที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น ภาษา และ 4) ความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับรู้ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องของตัวบ่งชี้ที่มี ลักษณะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม เช่น อาหารไทย ราไทย เป็นต้น

โดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นไทย เกี่ยวข้องกับประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ภาษา และการแต่งกายของคนในชาติ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หรือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับศึกษาหาความรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

ในสวนนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

นักวิชาการ เช่น เมสัน (Mason, 1995) ระบุว่า การจัดการการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 1) ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (People who work in tourism) 2) วิธีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (Ways to manage the resources for tourism) 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน (Interaction of tourists with physical resources and residents of tourist areas) และ 4) ผลกระทบจากการท่องเที่ยว (Tourism impacts in tourism areas) เช่น สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และนำไปสู่ความพึงพอใจกับองค์ความรู้และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งด้านสถานที่ท่องเที่ยว การบริการและอำนวยความสะดวก การนำชมสถานที่ท่องเที่ยว อาหารและเครื่องดื่มและของที่ระลึก ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางด้านการท่องเที่ยว ด้านกระบวนการศึกษาหาความรู้ ด้านธุรกิจท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น และด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

โมธินโฮ (Mouthinho: 2000) ระบุว่า การจัดการการท่องเที่ยวมุ่งไปที่เรื่องของ “คน” ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอื่นๆ ในขณะที่ มิดเดิ้ลตันและฮอว์กิน (Middleton and Hawkins, 1998: 85) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวมุ่งเน้นไปที่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว สถานที่และการเข้าถึง การจัดการเรื่องเวลาและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาความรู้ความเข้าใจกับชุมชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) วางอยู่บนฐานคิดที่ว่าคนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว ผลจากการดำเนินการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม (พจนา สอนศรี, 2546: 24) ในขณะที่ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110-111) ระบุว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนไว้คือ 1) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังสมาชิกของชุมชน 2) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง 3) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน 4) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และ 5) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น และก่อให้เกิดการเรียนรู้

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในงานต่าง ๆ อาจประกอบไปด้วยกิจกรรมหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในรูปวัสดุ เงิน แรงงาน การร่วมคิดหรือร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมทำนุบำรุงรักษา และการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรพิจารณาในเรื่อง 1) พื้นฐานของการเข้าร่วมกิจกรรมว่า มาจากแรงจูงใจซึ่งเป็นปัจจัยภายใน หรือมาจากปัจจัยภายนอก เช่น การชักจูง ถูกบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ 2) รูปแบบการเข้าร่วม เช่น เกิดจากการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งกลุ่มโดยประชาชน หรือผ่านตัวแทนกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน 3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม เช่น การใช้เวลาที่มากน้อยต่างกันในงานต่าง ๆ 4) ผลของการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ทำให้เกิดพลังอำนาจในกลุ่มของตน เกิดศักยภาพ เกิดความสามัคคีในชุมชน หรือเกิดความเข้มแข็งในชุมชน (ชนิดา วัฒนมาลา, 2549: 24-25; มิศรา สามารถ, 2543: 10-11)

โดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และนำไปสู่ความพึงพอใจกับองค์ความรู้และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย การจัดการการท่องเที่ยวที่จะประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี จำเป็นต้องอาศัยหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย แนวคิด และแนวทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยววิถีไทยของจังหวัดกาญจนบุรีได้ บนเส้นทางกาญจนบุรี-ทวายได้ดังนี้

1. ความหมายและประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่า (Creative Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชน ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่าง 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน และ 2) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนอิงตามระบอบทุนนิยม และในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์รวมถึงการจัดให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียงนักท่องเที่ยว (Tourist) แต่จะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เมื่ออ้างอิงจากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีมาก่อน แต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แม้ต่อมาการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยวไปยังพิพิธภัณฑ์ หรือโบราณสถานต่างๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและสร้างความสมดุลในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

2. การจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลกที่นับได้ว่าเป็นจุดหมายด้านการท่องเที่ยวของนานาชาติอย่างต่อเนื่อง จากลักษณะที่โดดเด่นของประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์โบราณคดีอันเป็นอารยะ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีความงดงามทางประเพณีวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งพันธุ์พืชและสัตว์ที่น่าสนใจ และที่สำคัญยิ่งคือประชาชนชาวไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี

เต็มไปด้วยมิตรไมตรี ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในพัฒนาการท่องเที่ยวได้ในหลากหลายมุมมอง และหลากหลายกระบวนการ

สำหรับการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อมุ่งไปสู่รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์นั้น การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ขององค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้เริ่มต้นขึ้น โดยในเบื้องต้นจะเป็นการนำเสนอแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์แก่ชุมชน เกิดเป็นต้นแบบของแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาท่องเที่ยว เพื่อหารูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พร้อมกับประเมินผลลัพธ์หรือประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนจะได้รับ ทั้งที่สามารถจับต้องได้ เช่น รายได้ และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความสามัคคี ความหวงแหนในท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาผลเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย ที่ผ่านมาชุมชนในประเทศไทยได้มีการนำแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อย่างชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชน ทั้งจากการร่วมคิด ร่วมทำ สร้างกระบวนการกลุ่ม เมื่อมีการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้ว ยังสามารถขยายผลไปในพื้นที่ข้างเคียงและพื้นที่อื่น ๆ ได้ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีรากฐานจากชุมชนสร้างสรรค์ และต้องใช้ทุนทางสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2556: 1-2)

3. แนวคิดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการให้บริการที่มีคุณภาพ และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและร่วมรับผลประโยชน์ นอกจากนี้หน่วยงานและนักวิชาการยังให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538; ประเวศ วะสี, 2540 อ้างถึงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 6; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2546: 167-168)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่รวมถึงการจัดการทั้งในปัจจุบันและอนาคตเกี่ยวกับขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว มีลักษณะของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้เห็นถึงคุณค่า การมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชนการยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมถึงการไม่ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวให้หมดเปลืองหรือหมดไป โดยมีลักษณะของการท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เห็นถึงคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว มีการรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม และเกิดผลตอบแทนต่อผู้ประกอบการธุรกิจและชุมชน เป็นการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด

4. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ราโพนธรณ แก้วสุริยะ (2545) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการจากสังคมบริโภคนิยมไปสู่สังคมที่คำนึงถึงเรื่อง สิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงต้องคำนึงถึงหลักปฏิบัติ 4 ประการคือ

1. การดำเนินกิจการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. ตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกันเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. ประสานความต้องการและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังได้ระบุว่า นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบอย่างยั่งยืนตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลกไว้ ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องมีวิธีการจัดการการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมอย่างเพียงพอ หรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น ลดการก่อของเสีย โดยการร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกันหรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ ส่วนการลดการก่อของเสีย เช่น ขยะ สิ่งปฏิกูล ซึ่งต้องหาวิธีการจัดการ

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม โดยการวางแผนขยายการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มมูลค่าและมาตรฐานการบริการ

4. ประสานการพัฒนาก่อการท่องเที่ยว โดยผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรในท้องถิ่น

6. สร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม โดยเข้าร่วมทำงานในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

7. ประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานงานกับทุกภาค ได้แก่ ชุมชน หรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด

8. พัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. จัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูล ข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขาย ซึ่งอาจจัดทำเป็นสื่อทัศนูปกรณ์แบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ จะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถาม ผู้ใช้บริการโดยตรง สอบถามความเห็นจากแบบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการให้บริการและแก้ไขการจัดการ เพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพ สร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

พอจะสรุปได้ว่า ปัจจุบันทั่วโลกมีแนวโน้มของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการให้บริการที่มีคุณภาพ และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แนวคิดทั้งในเรื่องปัจจัย 3S ที่คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด ปราศจากสิ่งมลพิษ หรือสิ่งปฏิกูล และความพึงพอใจในประสบการณ์และสินค้าทางการท่องเที่ยวไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี

นโยบายด้านเศรษฐกิจ สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ และจังหวัดกาญจนบุรี

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาและทิศทางการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ เช่นเดียวกับแผนวิจัยแห่งชาติ และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งได้สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศที่สำคัญไว้สรุปได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 3-10, 72-80; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 1; (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554: 2, 5)

1. นโยบายด้านเศรษฐกิจ

สาระสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ของประเทศไทยได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศว่า สภาพทางเศรษฐกิจประเทศไทยนั้นอยู่ในเกณฑ์ดี ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตที่มีบทบาทสูง ภาคบริการมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจ ในขณะที่การเชื่อมโยงเศรษฐกิจในประเทศกับต่างประเทศทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุน โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยยังคงพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ทั้งการส่งออกสินค้า การลงทุน และการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศอย่างมาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตดั้งเดิมโดยเฉพาะทุนและแรงงานราคาถูกที่มีผลิตภาพการผลิตต่ำ เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ขณะที่เศรษฐกิจในประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำ ประชาชนระดับฐานรากซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรมีรายได้น้อยเมื่อเทียบกับนอกภาคเกษตรประสบความยากจน และมีปัญหาหนี้สินเป็นปัจจัยบั่นทอนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจไทยในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมมาก จากการเปลี่ยนแปลง

ทั้งในด้านกายภาพ การใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้สถานการณ์และแนวโน้มความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรง ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน แนวคิดหลักและทิศทางการพัฒนาประเทศยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ยึดแนวคิดการบูรณาการแบบองค์รวมเป็นการพัฒนาสู่ความพอเพียง

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน และในระยะของการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นสมาชิกหนึ่งของประชาคมอาเซียนในปี 2558 หากพิจารณาถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พบว่า ไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติซึ่งมีความสวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อันแสดงถึงอารยธรรมของคนและท้องถิ่น มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นอย่างมาก ทำให้การท่องเที่ยวของไทยเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ อัตราการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวไทยในช่วงปี 2548-2553 เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 7.51 จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก 11.51 ล้านคน ในปี 2548 เป็น 15.84 ล้านคนในปี 2553 แสดงให้เห็นว่า ในระยะเวลาเกือบ 10 ปีที่ผ่านมานักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

2. สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงและมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ในแต่ละปีการท่องเที่ยวสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศนับแสนล้านบาทเช่น ในปี 2551 รายรับจากการท่องเที่ยวของไทยจัดอยู่ในอันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียน และในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 527,326 ล้านบาทหรือประมาณร้อยละ 8.5 ของมูลค่าส่งออกรวม หรือร้อยละ 51.1 ของมูลค่าส่งออกภาคบริการ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ในขณะเดียวกัน ธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า 2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.7 ของแรงงานทั้งระบบ รวมทั้งยังช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบท ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และหากพิจารณาสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทย พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2552 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด 14.9 คน สำหรับแนวโน้มการท่องเที่ยวของ

ประเทศไทยมีการคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยรวมเพิ่มขึ้นภายในปี 2556 มากกว่า 20 ล้านคนครั้ง

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สภาพการเมืองและสังคมภายในประเทศส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของไทยทั้งในเรื่องจำนวนและรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลกระทบดังกล่าวข้างต้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรซึ่งสังคมผู้สูงอายุจะขยายวงกว้างขึ้น การให้ความสนใจกับชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรมมีมากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนไป โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย สะอาด มีการรักษา สภาพแวดล้อม และใช้สื่อสารสนเทศมากขึ้น นอกจากนั้นภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประเทศไทยอันเนื่องมาจากวิกฤติภายในประเทศ สภาพความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว อาจส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเปลี่ยนจุดหมายไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นในภูมิภาค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 5 ปี ข้างหน้าตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย พ.ศ. 2555-2559 จึงได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุลและยั่งยืน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 5 ยุทธศาสตร์(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 1-2, 25-26) ดังนี้

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
2. การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
3. การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว
4. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวและ
5. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการ

ในด้านปัจจัยกระตุ้นการท่องเที่ยวของไทยนั้นมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าของที่ระลึก ภาพลักษณ์ การประชาสัมพันธ์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ เป็นต้น ในขณะที่ปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของโลก ความนิยมในการท่องเที่ยว การขยายเส้นทางคมนาคม การเปลี่ยนนโยบายระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยปัจจัยกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยที่สำคัญคือ การก้าวไปสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

โดยสรุป อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยยังมีการขยายตัวสูง และเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการจ้างงานไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รวมถึงการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. บริบทของจังหวัดกาญจนบุรี และเส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของภาคกลางตอนล่างและจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2553: 1-2; เทพพล รัฐยารัตน์, 2555: 6-15; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556: 1-8; จังหวัดกาญจนบุรี, 2556: 1) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัด

จังหวัดกาญจนบุรีมีเนื้อที่ประมาณ 12 ล้านไร่ หรือ 19,483 ตารางกิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและเทือกเขาสูง โดยมีแม่น้ำสายหลัก 2 สาย คือ แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อยที่ไหลขนานลงมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตัวเมืองกาญจนบุรี ความเป็นมาของกาญจนบุรีเท่าที่มีการค้นพบหลักฐานนั้น ย้อนไปได้ถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อมีการค้นพบเครื่องมือหินในบริเวณบ้านเก่า อำเภอเมืองมาจนถึงสมัยทวารวดี ซึ่งมีหลักฐานคือซากโบราณสถานที่ตำบลปรังเผล อำเภอสังขละบุรี เป็นเจดีย์ลักษณะเดียวกับจุลประโทนเจดีย์ที่จังหวัดนครปฐม บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และเมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งค้นพบโบราณวัตถุ เช่น พระพิมพ์สมัยทวารวดีจำนวนมาก สืบเนื่องต่อมาถึงสมัยพุทธศตวรรษที่ 16-18 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบคือปราสาทเมืองสิงห์ ซึ่งมีรูปแบบศิลปะแบบขอม ความเป็นมาของกาญจนบุรียังปรากฏในพงศาวดารเหนือที่ระบุว่า กาญจนบุรีเป็นเมืองขึ้นของสุพรรณบุรีในสมัยสุโขทัย ครั้นมาถึงสมัยอยุธยา กาญจนบุรีก็มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญจนกระทั่งถึงสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการจัดรูปแบบการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล กาญจนบุรีถูกโอนมาขึ้นกับมณฑลราชบุรี และยกฐานะเป็นจังหวัดกาญจนบุรีในปี พ.ศ. 2467 เหตุการณ์ที่ทำให้กาญจนบุรีมีชื่อเสียงไปทั่วโลก คือช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นตัดสินใจสร้างทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ จากชุมทางหนองปลาดุกในประเทศไทย ไปยังเมืองทันบูชายัตในพม่า โดยเกณฑ์เชลยศึกและแรงงานจำนวนมากมาเร่งสร้างทางรถไฟอย่างหามรุ่งหามค่ำ จนทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทั้งจากความเป็นอยู่ที่ยากแค้นและโรคภัยไข้เจ็บที่รุมเร้า ซึ่งภาพและเรื่องราวของความโหดร้ายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์หลายแห่งในกาญจนบุรี

ที่ตั้ง จังหวัดกาญจนบุรีตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทยห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 129 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 19,483.148 ตร.กม. หรือประมาณ 12,176,967.5 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นป่ามีทั้งป่าโปร่งและป่าดงดิบ มีแม่น้ำสำคัญสองสายคือ แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อยซึ่งไหลมาบรรจบรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่บริเวณอำเภอเมืองกาญจนบุรี โดยเฉพาะชายแดน ที่ติดกับพม่า ยังมีสภาพเป็นป่าดงดิบ ซึ่งมีสัตว์ป่านานาชนิด อาศัยอยู่ เป็นจำนวนมาก มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดตาก และจังหวัดอุทัยธานี และสหภาพเมียนมาร์ ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดราชบุรีและจังหวัดนครปฐม ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี และทิศตะวันตก ติดต่อกับ สหภาพเมียนมาร์

ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบไปด้วยทิวเขา หุบเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยพื้นที่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของจังหวัดมีลักษณะเป็นป่าไม้และภูเขา ทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศเหนือบางส่วนเป็นที่ราบกว้างใหญ่สลับกับเนินเขาเตี้ย ๆ ที่มีลักษณะแห้งแล้ง พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้และตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบมีความอุดมสมบูรณ์ และด้าน ตะวันออกสามารถแบ่งออกเป็น 3 เขตใหญ่ ๆ ดังนี้คือ 1) เขตภูเขาและที่สูง ได้แก่ พื้นที่ทางด้านทิศเหนือ ของจังหวัดมีลักษณะเป็นเทือกเขาต่อเนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัย 2) ด้านตะวันตกของจังหวัด เป็นเทือกเขา ตะนาวศรี ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศเมียนมาร์ทอดยาวลงไปทางด้านใต้บริเวณนี้จะเป็น แหล่งกำเนิดต้นน้ำที่สำคัญของจังหวัด และ 3) เขตที่ราบลูกฟูก ได้แก่พื้นที่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของ จังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขาสลับกับเนินเขาเตี้ย ๆ

ภูมิอากาศ ภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากสภาพพื้นที่ของจังหวัด ที่กว้างขวางมาก ลักษณะภูมิอากาศจึงแตกต่างกันออกไป บริเวณที่ราบมีสภาพภูมิอากาศคล้ายคลึงกับ จังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางและภาคตะวันตก ส่วนบริเวณที่เป็นป่าและภูเขาจะแตกต่างกันคือ ในฤดูร้อน จะร้อนจัด ในฤดูหนาวจะหนาวจัด โดยฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี

เขตการปกครอง กาญจนบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ เมืองกาญจนบุรี อำเภอบ่อพลอย อำเภอเลาขวัญ อำเภอพนมทวน อำเภอไทรโยค อำเภอสังขละบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอท่ามะกา อำเภอท่าม่วง อำเภอทองผาภูมิ อำเภอด่านมะขามเตี้ย อำเภอหนองปรือ และอำเภอห้วยกระเจา มีตำบลรวม 95 ตำบล 959 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 33 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 86 แห่ง

ด้านเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์จังหวัดของกาญจนบุรี รายได้ต่อหัว จำนวนประชากร ระหว่างปี 2547-2551 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2551 ผลิตภัณฑ์จังหวัดของจังหวัดกาญจนบุรี ยังคงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 74,721 ล้านบาท และรายได้ต่อหัวเป็น 95,887 บาท

ด้านการพัฒนาจังหวัด กาญจนบุรีได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมประตุการค้าชายแดน และมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดไว้ 8 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการผลิตสินค้าเกษตร เกษตร อุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมที่ปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการค้าชายแดน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกระดับคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การรักษาความมั่นคงชายแดน

ยุทธศาสตร์ที่ 8 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม
จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า จังหวัดกาญจนบุรีให้ความสำคัญกับเรื่องการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัด การวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัดในช่วงปี พ.ศ. 2557-2560 (จังหวัดกาญจนบุรี, 2558: 1-2) มีรายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. มีทรัพยากรที่หลากหลายที่เป็นธรรมชาติ และรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
2. เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถแปรรูปอาหารได้ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด
3. มีศักยภาพในการปลูกพืชเมืองหนาวที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่นที่อำเภอทองผาภูมิ สามารถปลูกสตอเบอรี่ได้
4. เป็นพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกับชายแดน ทำให้มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทนแรงงานไทยที่ยังขาดแคลนได้
5. มีสนามบินพาณิชย์ในเขตจังหวัด ระบบสาธารณูปโภคครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด รวมทั้งไฟฟ้า น้ำประปา มีพลังงานไฟฟ้าสำรองที่มั่นคง
6. มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มแม่บ้านที่สามารถผลิตสินค้า OTOP ที่มีคุณภาพหลากหลาย ทั้งอาหาร เครื่องประดับ และของที่ระลึก
7. มีสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงอุดมศึกษา ที่มีศักยภาพพร้อมต่อการพัฒนาคน และการพัฒนาจังหวัด
8. มีหน่วยงานทหารขนาดใหญ่ระดับกองพลและกองกำลังการตำรวจตระเวนชายแดนที่มีกำลังพลมากกว่า 10,000 นาย พร้อมทั้งเครื่องมือที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาของจังหวัด

จุดอ่อน (Weakness)

1. มีพื้นที่ติดชายแดนทางด้านตะวันตกกับประเทศพม่ายาว 371 กิโลเมตร มีจำนวนช่องทางเข้า-ออก 43 ช่องทาง ซึ่งง่ายต่อการข้ามผ่านแดน และเป็นพื้นที่ล่อแหลมต่อการลักลอบกระทำความผิดกฎหมาย ยากต่อการควบคุมดูแล รวมถึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ
2. มีปัญหาเรื่องแนวเขตแดนและชนกลุ่มน้อยของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคง วิถีชีวิต และการค้าตามแนวชายแดน
3. การส่งเสริมเรื่องเกษตรปลอดภัยยังมีข้อจำกัด สินค้าการเกษตรยังไม่ได้มาตรฐาน ทั้งการผลิตและการจัดจำหน่าย

4. มีปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ยาเสพติด ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่หวงห้ามของรัฐ หรือพื้นที่ราชพัสดุ (ร้อยละ 61.1 ของพื้นที่ทั้งหมด) ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน และประชาชนที่อยู่อาศัยขาดความมั่นคงในชีวิต

6. ระบบสาธารณสุขยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด

7. ยังมีปัญหามลภาวะ ปัญหาการจัดการขยะ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม

โอกาส (Opportunity)

1. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ทำให้แนวโน้มการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพดีขึ้น
2. แนวโน้มการบริโภคอาหารปลอดภัยและอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น
3. ความต้องการพลังงานทดแทนและพลังงานสะอาดมีแนวโน้มสูงขึ้น
4. การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวาย ทำให้เกิดความต้องการบริการขนส่งสินค้าข้ามแดน รวมถึงการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการขยายตลาดการค้าและการท่องเที่ยว
5. จังหวัดได้รับการสนับสนุนให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในปี 2559 ทำให้แนวโน้มการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การผลิตดีขึ้น

อุปสรรค (Threat)

1. มีการลักลอบนำขยะนอกพื้นที่มาทิ้งในพื้นที่
2. ขาวแผ่นดินไหวส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว
3. มีการลักลอบนำยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในประเทศ

3.2 เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย

เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย (Kanchanaburi-Tavoy) เป็นเส้นทางเศรษฐกิจใหม่ตามนโยบายรัฐบาลที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) การเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างไทยกับพม่า (สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์) นั้นมีมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หากแต่ยังมิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2551 เห็นชอบกรอบความร่วมมือในโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกเมืองทวาย ประเทศพม่า โดยรัฐบาลไทยและพม่าได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2551 เกี่ยวกับการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายและถนนจากท่าเรือน้ำลึกมายังประเทศไทย ได้ลงนามในกรอบ Framework Agreement กับหน่วยงานท่าเรือในสังกัดกระทรวงขนส่งของประเทศพม่า เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 เพื่อดำเนินการพัฒนาโครงการ

สัมปทานในการพัฒนาโครงการทำเรื่อน้ำลิกทวายและนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองทวาย ซึ่งทวายมีศักยภาพ เชื่อมโยงโครงข่ายขนส่งระดับภูมิภาค ช่วยลดต้นทุนการขนส่งไปเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง ยุโรป โดยผ่าน ช่องแคบมะละกา นอกจากนี้ยังช่วยให้ไทยเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค รองรับขยายฐาน อุตสาหกรรมของไทย และเพิ่มโอกาสของไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงได้กำหนดเส้นทางเศรษฐกิจ ชายแดนเพิ่มเติมขึ้นอีก คือ ชายแดนพม่า-กาญจนบุรี สาย 323, 4 และ 328 เชื่อมโยงเส้นทางในพม่า (บ้านระมี-ทวาย) โดยมีระยะทางกาญจนบุรีถึงชายแดนพม่าประมาณ 70 กิโลเมตร (ชรินทร์ หาญสืบสาย, 2554: 4, 16; สำนักนโยบายและแผน, 2554: 3)

3.3 บริบทด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี

ในด้านการท่องเที่ยวกาญจนบุรีคือดินแดนแห่งธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ด้วยผืนป่า พรรณไม้ โถงถ้ำ น้ำตก และประเพณีวัฒนธรรมอันหลากหลายของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออารี ทั้งไทย พม่า มอญ ปากะญอ (กะเหรี่ยง) เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556: 1; จังหวัด กาญจนบุรี, 2556:1)

จังหวัดกาญจนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตก ป่าไม้ ภูเขา แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มี กิจกรรมด้านนักท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและภายใน ประเทศเข้ามาท่องเที่ยว ภายในกลุ่มจังหวัดเป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกาญจนบุรี เช่น น้ำตกไทรโยค อุทยานแห่งชาติถ้ำธารลอด อุทยานแห่งชาติเขาแหลม อุทยานแห่งชาติน้ำตกเอราวัณ เขื่อนศรีนครินทร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว ทางรถไฟสายมรณะ สุสานทหารสัมพันธมิตร พิพิธภัณฑ์สงครามอักษะและเชลยศึก พิพิธภัณฑ์ช่องเขาขาด ปราสาทเมืองสิงห์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า วัดพระแท่นดงรังวรวิหาร วัดถ้ำเสือ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม ท่องเที่ยวในงานโอกาสและประเพณีสำคัญๆ เช่น งานสะพานข้ามแม่น้ำแควในเดือนพฤศจิกายน งาน สงกรานต์วัฒนธรรมหมู่บ้านหนองขาว งานสงกรานต์มอญในเดือนเมษายน ประเพณีฟาดข้าวชาวกะเหรี่ยงที่ อำเภอสังขละบุรี เป็นต้น

การเดินทางไปยังจังหวัดกาญจนบุรี สามารถเดินทางเข้าถึงได้หลายทาง ดังนี้

1. โดยรถยนต์ ตามเส้นทางถนนเพชรเกษม หรือถนนบรมราชชนนี ผ่านอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผ่านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เข้าสู่อำเภอท่ามะกา ท่าม่วง ถึงจังหวัด กาญจนบุรี รวมระยะทาง 129 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 90 นาที
2. โดยรถโดยสารประจำทาง เริ่มต้นจากสถานีขนส่งสายใต้ โดยรถยนต์ปรับอากาศชั้นหนึ่ง ใช้เส้นทางถนนบรมราชชนนี-นครชัยศรี (ให้บริการทุก ๆ 20 นาที ตั้งแต่เวลา 05.00-22.30 น.) หรือรถปรับอากาศชั้นสอง มีการให้บริการ 2 เส้นทางคือ เส้นทางสายเก่า (ถนนเพชรเกษม-อ้อมใหญ่-นครชัยศรี)

และเส้นทางสายใหม่ (ถนนบรมราชชนนี-นครชัยศรี) ตั้งแต่เวลา 05.10-21.00 น. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง

3. โดยรถไฟ เริ่มจากสถานีรถไฟบางกอกน้อย มีการให้บริการวันละ 2 เที่ยว ในเวลา 07.40 น. และ 13.50 น. แวะจอดที่สถานีกาญจนบุรี สะพานข้ามแม่น้ำแคว ท่ากิเลน สถานีน้ำตก ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมงครึ่ง สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่สถานีรถไฟบางกอกน้อย วันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดราชการ มีรถไฟเที่ยวพิเศษ นำเที่ยวไปกลับภายในวันเดียว

โดยสรุป กาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวมากจังหวัดหนึ่งของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เนื่องจากมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น พื้นที่กาญจนบุรีมีการค้นพบหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น เครื่องมือหินในบริเวณบ้านเก่า อำเภอเมืองกาญจนบุรี ซากโบราณสถานที่ตำบลปรังเผล อำเภอสังขละบุรี หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยพุทธศตวรรษที่ 16-18 ที่ค้นพบคือปราสาทเมืองสิงห์ ซึ่งมีรูปแบบศิลปะแบบขอม และเหตุการณ์ที่ทำให้กาญจนบุรีมีชื่อเสียงไปทั่วโลก คือช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นตัดสินใจสร้างทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ จากชุมทางหนองปลาดุกในประเทศไทย ไปยังเมืองทันปือชายัดในพม่า โดยเกณฑ์เชลยศึกและแรงงานจำนวนมากมาเร่งสร้างทางรถไฟอย่างหามรุ่งหามค่ำ จนทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากท่ามกลางความเป็นอยู่ที่ยากแค้นและโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งภาพและเรื่องราวของความโหดร้ายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์หลายแห่งในกาญจนบุรี เช่น พิพิธภัณฑ์ช่องเขาขาด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีไทยสร้างสรรค์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การศึกษาของ มนสิชา อินทจักร (2552: 1-10) ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น พบว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 3) องค์ประกอบด้านตลาดการท่องเที่ยว 4) องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม 5) องค์ประกอบด้านธุรกิจการท่องเที่ยว และ 6) องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสรุปประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภทคือ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท 3) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี 4) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวัฒนธรรม และ 5) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และดลฤทัย ไกวรรณกุล (2552: 1-13) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านโนนเสลา อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกลักษณ์ของการทอผ้า เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการสื่อความหมายของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการศึกษาพบว่า มรดกผ้าทอของหมู่บ้านโนนเสลามีการพัฒนารูปแบบไปตามระยะเวลาของยุคสมัย

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสื่อความหมายที่แท้จริง สื่อต่าง ๆ ได้พยายามสื่อรูปแบบผ้าทอในรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแง่ของการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มที่สื่อความหมายด้านสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ในการสืบสานมรดกวัฒนธรรมโดยการให้ความรู้แก่ชุมชน จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการทอผ้า การให้การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายสิ่งทอ และที่สำคัญที่สุดคือการสื่อความหมายที่ถูกต้องแท้จริงที่จะสร้างคุณค่าให้กับมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านนี้ได้

ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการตัวแทนชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ผลจากการศึกษาพบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านด่านซ้ายคือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ เช่น พระธาตุศรีสองรัก วัดป่าเนรมิต วิปัสสนา วัดโพธิ์ชัย และพิพิธภัณฑสถาน มีวัฒนธรรมประเพณีที่ชาวบ้านปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีฮีตสิบสอง ประเพณีบุญหลวง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีแห่ผีตาโขน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งบริการพื้นฐานทางการท่องเที่ยวมีเพียงพอแก่การรองรับนักท่องเที่ยว และ 3) ด้านการเข้าถึง มีระบบการคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางการเดินทางปลอดภัย

วีรพล ทองมา (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่องสอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศึกษาความสัมพันธ์ของผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 คน โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ จัดเวทีชาวบ้าน และจัดโครงการนำร่อง ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนชาวจีนยูนานมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1 (ฝาง) ซึ่งถือว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิต (Life SITE Museum) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนภายในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการนำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ผ่านทางนิทรรศการ วัตถุที่สะสมมาตั้งแต่อดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ควบคู่ไปกับ “โรงงานสีเขียว” ที่สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ปรารถนาให้พิพิธภัณฑสถานในชุมชนบ้านยางเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลจากการศึกษายังพบว่า ชุมชนชาวจีนยูนานบ้านยางยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านความเชื่อและค่านิยมตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบชาวจีนยูนาน สภาพของบ้านเรือน การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด การใช้ภาษาเขียน หรือการประกอบอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนอย่างแท้จริง ในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า มีส่วนร่วมในระดับมากทางด้านวัฒนธรรมทางความคิด (ความเชื่อและค่านิยม) และวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาชีพและวิถีชีวิตประจำวัน)

ส่วนด้านวัฒนธรรมบรรทัดฐาน (อาหารและพืชสมุนไพร) รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ (ศิลปหัตถกรรม) มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านยางไม่พบความสัมพันธ์กันทางสถิติ

2. งานวิจัยเกี่ยวกับวิถีไทยสร้างสรรค์

ทรงคุณ จันทจร และคณะ (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 59 จังหวัดของประเทศไทย ประกอบด้วย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด ภาคกลาง 26 จังหวัด และภาคใต้ 14 จังหวัด ที่มีศักยภาพและสามารถส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและแหล่งการผลิตงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผ้า และการหล่อลอมโลหะ เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์และส่งเสริมกระบวนการผลิตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคเป็นภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรมที่มีการสืบสานองค์ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญต่าง ๆ ถ่ายทอดมายังกลุ่มชนรุ่นหลัง โดยแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พยายามลดต้นทุนในการผลิตด้วยการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยไม่ทำให้คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ลดลง มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคน ในท้องถิ่นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระบวนการผลิต การจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับผู้เยี่ยมชม ผลจากการศึกษายังพบว่า ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้มีความเกี่ยวเนื่องด้วยวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของผู้นั้นในชุมชน ซึ่งทำให้คุณค่าทางอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้นได้ส่งมอบคุณค่าความเป็นท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนแม้กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนและท้องถิ่น

ปกรณ สິงตี (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเอกลักษณ์ลุ่มแม่น้ำโขงสู่งานออกแบบภายในศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแม่น้ำโขง โดยมุ่งศึกษาความเชื่อที่เหมือน หรือคล้ายคลึงกันของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงจาก 6 ประเทศคือ พม่า ลาว ไทย กัมพูชา เวียดนาม และจีนเพื่อนำองค์ความรู้ที่

ได้มาประยุกต์และพัฒนาสู่การออกแบบศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแม่น้ำโขง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร และสอบถาม ผลจากการศึกษาพบว่า ความเชื่อและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำในรูปแบบของตัวแทน ตัวกลางของมนุษย์สู่ธรรมชาติเกิดการเชื่อมโยง ส่งต่อ ส่งผ่าน ซึ่งเป็นคำสำคัญที่มาเป็นแนวคิดหลักของงานออกแบบ การออกแบบศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงนำการเชื่อมโยง ส่งต่อ ส่งผ่าน มาแปรรูปสู่โครงการ ตั้งแต่โครงสร้างและส่วนประกอบทั้งภายในและภายนอก ด้วยลักษณะของเส้นโค้งหลายรูปแบบที่ถ่ายทอดออกมาเป็นการเคลื่อนไหว คำสีกกลาง สัจจะวัสดุที่นำมาใช้สื่อถึงการเชื่อมโยงและส่งผ่าน รวมถึงการผสมผสานแนวคิดของลักษณะนาฬิกาซึ่งเป็นตัวแทนของสายน้ำที่เป็นคำสำคัญรองรับเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดบรรยากาศของพื้นที่ที่แสดงออกถึงความเชื่อที่เชื่อมโยงส่งต่อกันทั้งโครงการ

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2557) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) สำรวจสภาพปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม 2) สำรวจความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม และ 3) เสนอแนะแนวทางพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่มคือ 1) ผู้ถือครองหรือผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และนักวิชาการหรือผู้ประกอบการ รวม 10 คน 2) ผู้ที่สนใจเข้าร่วมชมการแสดงหุ่นกระบอกไทย และมีความสมัครใจให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 20 คน เป็นชาวไทย จำนวน 10 คน ชาวต่างชาติ จำนวน 10 คน ผลจากการศึกษาสำคัญ ๆ พบว่า สถานการณ์ปัจจุบันของการแสดงหุ่นกระบอกไทย ปัจจุบันยังพบอยู่ใน 3 ภูมิภาคของประเทศไทยคือ ภาคกลางตอนบน ภาคกลางตอนล่าง และภาคตะวันตก โดยจังหวัดที่พบคณะกรรมการแสดงหุ่นกระบอกมี 6 จังหวัดได้แก่ นครสวรรค์ ลพบุรี กรุงเทพฯ นนทบุรี สมุทรสงคราม และเพชรบุรี ฐานมรดกทางวัฒนธรรม การแสดงหุ่นกระบอกจัดเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในการแสดงหุ่นกระบอกไทยใช้ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ กล่าวคือ มรดกที่จับต้องได้ ได้แก่ ฉากและโรงหุ่น เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับหุ่น ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เป็นฐานมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือ การทักษะฝีมือช่าง (Craftsmanship) จากศาสตร์แขนงต่าง ๆ องค์ความรู้ด้านเทคนิคในการเชิดหุ่น ขนบธรรมเนียมและความเชื่อต่าง ๆ การสืบทอดการแสดงหุ่นกระบอกไทย พบว่า ผู้ก่อตั้งคณะหุ่นกระบอกมีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดการแสดง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ เชื้อพระวงศ์ หรือขุนนาง กลุ่มนี้ทำให้ศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกแพร่กระจาย และได้รับความนิยมในหมู่ชาวบ้าน และคณะโขนหรือคณะละคร กลุ่มนี้ทำให้เกิดการที่สืบทอดศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกที่มีท่าร่ายรำที่งดงาม ปัจจุบันคณะหุ่นกระบอกส่วนใหญ่ก่อตั้งโดยบุคลากรและสถาบันการศึกษาของชาติ โอกาสในการแสดงหุ่นกระบอกไทย ในอดีตหุ่นกระบอกไทยจัดเป็นมหรสพเพื่อความบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้แสดงได้ทั้งงานราชภัฏและงานหลวง นอกจากนี้ยังใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล ปัจจุบันโอกาสในการแสดงหุ่นกระบอกไทยลดน้อยลง ส่วนใหญ่

ใช้เพื่อสืบทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ในศิลปะการแสดงประเภทนี้ และการประเมินคุณค่าและความหมายของหุ่นกระบอกไทย ในอดีตหุ่นกระบอกไทยโดยใช้เกณฑ์ของไลป์ (Lipe, 1884) พบว่า หุ่นกระบอกไทยมีคุณค่าและความหมาย 4 ประการคือ คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ และคุณค่าเชิงสุนทรียะ

ผลการศึกษาในประเด็นความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทย พบว่า นักวิชาการและผู้ประกอบการมีความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และเห็นถึงความสำคัญถึงการร่วมกันอนุรักษ์การแสดงหุ่นกระบอกไทย ผู้ถือครอง ยินดีที่จะร่วมมือหากมีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และกลุ่มผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาชมหุ่นกระบอกไทยด้วยเหตุผลที่ต่างกัน โดยกลุ่มผู้ชมชาวไทยตระหนักเห็นว่า หุ่นกระบอกไทยเป็นการแสดงที่หาชมได้ยาก จึงเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ส่วนผู้ชมชาวต่างชาติให้เหตุผลว่า อยากรู้จักและเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย และผู้ชมทั้งสองกลุ่มเห็นด้วยกับการพัฒนาหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม สำหรับแนวทางการพัฒนาการแสดงหุ่นกระบอกไทยเพื่อการท่องเที่ยววัฒนธรรม พบว่า ควรมีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของการท่องเที่ยว ซึ่งมีระยะเวลาค่อนข้างจำกัด รูปแบบและเนื้อหาการแสดงต้องสามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย หรือสื่อสารด้วยภาษาสากล และต้องดึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยมานำเสนอด้วยเทคโนโลยีหรือเทคนิคสมัยใหม่ การพัฒนาหุ่นกระบอกไทยควรเป็นไปในลักษณะการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และควรมีการจัดเก็บ รวบรวมการสื่อความหมายองค์ความรู้เกี่ยวกับหุ่นกระบอกไทยอย่างเป็นรูปธรรม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยว เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้หลายเรื่อง ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในฐานข้อมูลการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย เช่น Kulvara Suwonpimol (2552: 1-16) ศึกษาเรื่อง Asean Image Positioning: The Case Study of the Philippines หรือการศึกษาภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ก็อีกเช่นเดียวกัน เช่น Cambodia, Vietnam (Aree Tirasatayapitak, (2552: 1-18; 2552: 1-16) Myanmar, Indonesia (Pimrawee Rocharungsat, 2552: 1-21; 2552: 1-22) Malaysia (Jutamas Wisansing, 2552: 1-18) หรือแม้แต่การศึกษาในประเทศไทย ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของไทยเพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเตรียมการเพื่อให้สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศไทย

ผลจากการศึกษาของ Pimrawee Rocharungsat (2552: 1-21) เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของประเทศพม่า พบว่า พมามีจุดแข็งทางด้านการท่องเที่ยวหลายประการ เช่น มีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติ มีชายฝั่งทะเลและชายหาดที่สวยงามตลอดแนว 200 กิโลเมตร มีอุทยานธรรมชาติกว่า 40 แห่งเป็นแหล่งอนุรักษ์สัตว์ป่าโดยเฉพาะเสือที่ใหญ่ที่สุดกว่า 100 ชนิด เป็นประเทศที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์

ที่หลากหลายที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กว่า 180 ชาตินัพนธ์ มีประวัติความเป็นมาและความเจริญทางวัฒนธรรมที่ยาวนานกว่า 5,000 ปี มีผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะและงานฝีมือจาก Mandalay ที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว เช่น ผลจากการศึกษาของวีรพล ทองมา (2552: 1-11) ซึ่งทำการศึกษากลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่โดยการศึกษาศักยภาพ (SWOT Analysis) ผลจากการศึกษาพบว่าชุมชนมีจุดแข็งในเรื่อง การมีเอกลักษณ์ของตนเอง มีวัฒนธรรมสำคัญ มีวิถีชีวิตโดยเฉพาะเรื่องภาษา มีจุดอ่อนในเรื่องราคาของสินค้า คุณภาพและมาตรฐาน และขาดตราของสินค้า ปุณทริกา ปลื้มมนู (2553: 1-18) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ศิลปะไทยเพื่อการจัดการโรงแรมระดับ 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความสนใจในกิจกรรมทางศิลปะของไทยและพฤติกรรมและการเสพลศิลปะไทยของผู้พักชาวต่างชาติโดยใช้แบบสอบถามกับผู้เข้าพักและสัมภาษณ์ผู้บริหารของโรงแรม ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการทางด้านศิลปะของโรงแรมแบ่งได้เป็น 2 ด้านคือ การจัดการด้านผลิตภัณฑ์ซึ่งก็คือการตกแต่งห้องพักและสถานที่ของโรงแรมเพื่อให้ผู้มาพักเกิดความประทับใจในงานของศิลปะไทย รวมถึงการจัดกิจกรรมทางศิลปะไทยเช่น การแสดงนาฏศิลป์ การทำอาหาร อีกด้านหนึ่งคือการจัดการด้านการบริการ ซึ่งพนักงานได้รับการอบรมให้บริการแบบไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการอย่างอ่อนน้อมและมีมารยาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะไทย ผลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ทุกโรงแรมให้การยอมรับว่าศิลปะไทย เป็นเครื่องมือช่วยในการส่งเสริมภาพลักษณ์และประชาสัมพันธ์โรงแรมที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2556: บทคัดย่อ) ศึกษาความเห็นและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อความจริงแท้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต: กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนตลาดสามชุกด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน ผลจากการศึกษาพบว่า การโหยหาอดีตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังตลาดสามชุก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถรับรู้และประเมินความจริงแท้ของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผลจากการศึกษายังพบว่า ความจริงแท้ของแหล่งท่องเที่ยวจะกลายเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีตอย่างยั่งยืน

5. งานวิจัยจากต่างประเทศ

ปาร์คเกอร์ (Parker, 1999: 1118-1119A) ศึกษาวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของเยาวชนในเมืองยองเกอร์ (Younger) มลรัฐนิวยอร์ก (New York) ที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนอายุระหว่าง 12-20 ปี จำนวน 480 โดยใช้แบบสอบถาม ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด ผลจากการศึกษายังพบว่า

เยาวชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฮีม และซาลินัส (Heame and Sallinas, 2002: 153-163) ศึกษาความขึ้นชอบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในคอสตาริกา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวในประเทศจำนวน 171 คน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 271 คน ที่มาท่องเที่ยวบริเวณภูเขาไฟบาร์วา (Barva Volcano Area) ในอุทยานแห่งชาติคาร์ลิลโล (Carrillo National Park) ผลจากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มมีความขึ้นชอบต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงรถราง (Trams) ขึ้นชอบบริเวณที่ใช้เป็นจุดพักผ่อน (Picnic Area) และขึ้นชอบในเรื่องข้อมูลที่ใช้ประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว

เฮิร์น และซานโตส (Hearne and Santos, 2005: 303-318) ศึกษาความขึ้นชอบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติและประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบบริเวณเขตอนุรักษ์ชีวมายา (Maya Biosphere Reserve) ประเทศกัวเตมาลา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 499 คน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 532 คน ผลจากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและประชาชนมีความขึ้นชอบในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเด็นที่คล้ายคลึงกันคือ การพัฒนาและบริหารจัดการสวนสาธารณะ

สตรอนซา (Stronza, 2007: 210-230) ศึกษาการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศเปรู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนและการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนเปรูจำนวน 80 ครัวเรือน โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลจากการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวให้ประโยชน์หลายประการต่อชุมชนและการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การเพิ่มผลผลิต การขยายตัวทางการค้า และการเพิ่มรายได้ของคนในชุมชน ผลจากการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมิได้เป็นเพียง “เครื่องมือ” ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นมูลเหตุของการสร้างคุณค่าใหม่ ๆ และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววิถีไทยเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจจากการได้สัมผัสเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ได้ชื่นชมเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีคุณค่าและมีความโดดเด่นของกลุ่มคนในพื้นที่ศึกษา ดังนั้น การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย ในครั้งนี้จึงครอบคลุมถึงเส้นทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีไทยบนเส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป รวมถึงข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ องค์กรภาครัฐและเอกชน และนักท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วม

กันในการสร้างจิตสำนึก เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้
นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ ประทับใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวิถีไทยที่มีลักษณะ
โดดเด่นของท้องถิ่น